

پیام حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به همایش یکصدمین سال باز تأسیس حوزه علمیه قم

حوزه قم باید به روز بلکه جلوتر از زمان حرکت کند

- حوزه علمیه برای حفظ اعتبار خود باید هرگز از مردم و جامعه جدا نشود
- ترویج توهم جدایی دین از سیاست بزرگ‌ترین هدیه به استعمار و استکبار است
- حوزه موظف به «بلاغ مبین» است

زندگی، مانع‌ها را درمی‌نوردد و پیش می‌رود، رحمت و رضوان پیوسته خدا بر بنیانگذار این حوزه پربرکت و با عظمت و این شجره طیبه پرثمر، انسان والا و دانا و مبارک، عالم دین و آراسته به آرامش یقین، حضرت آیت‌الله‌العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری.

مسیر رسیدن به حوزه‌های پیشرو و سرآمد

اکنون لازم است درباره چند موضوع که گمان می‌رود به کار امروز و فردای حوزه علمیه خواهد آمد، سخنانی گفته شود، به امید آنکه حوزه موفق کنونی را در راه رسیدن به حوزه‌های «پیشرو و سرآمد» کمک کند.

عناصر تشکیل‌دهنده و کارکردهای عنوان «حوزه علمیه»

نخستین موضوع، عنوان «حوزه علمیه» و محتوای عمیق آن است. ادبیات رایج در این باره، کوتاه و نارساست، حوزه برخلاف آنچه این ادبیات نشان می‌دهد، صرفاً یک مؤسسه تدریس و تدریس نیست، بلکه مجموعه‌ای از علم و تربیت و کارکردهای اجتماعی و سیاسی است. ابعاد گوناگون این واژه برمعنا را عمدتاً می‌توان این‌گونه فهرست کرد:

- ۱- یک مرکز علمی با تخصص‌های معین
- ۲- مرکز تربیت نیروی مهذب و کارآمد برای هدایت دینی و اخلاقی جامعه
- ۳- خط مقدم جبهه تقابل با تهدیدهای دشمنان در عرصه‌های گوناگون

- ۴- مرکز تولید و تبیین اندیشه اسلام در باب نظامات اجتماعی، از نظام سیاسی و شکل و محتوای آن تا نظامات مربوط به اداره کشور و از نظام خانواده و روابط شخصی، بر اساس فقه و فلسفه و منظومه ارزشی اسلام
- ۵- مرکز و شاید قله نوآوری‌های تمدنی و آینده‌نگری‌های لازم در چارچوب پیام جهانی اسلام.

این سرفصل‌هاست که واژه «حوزه علمیه» را معنی می‌کند و عناصر تشکیل‌دهنده آن و به تعبیری «انتظارات» از آن را نشان می‌دهد و همین‌هاست که تلاش برای تقویت و پیشرفت آنها، می‌تواند حوزه را به معنی واقعی «پیشرو و سرآمد» نماید و چالش‌ها و تهدیدهای محتمل پیش رو را علاج کند.

درباره هر یک از این سرفصل‌ها واقعیات و نیز نظراتی وجود دارد که به اجمال می‌توان این‌گونه بیان کرد:

اول) مرکز علمی

حوزه قم، وارث سرمایه سترگ علمی شیعه است، این ذخیره در نوع خود بی‌نظیر، محصول اندیشه‌ورزی و پژوهشگری هزاران عالم دینی در دانش‌هایی همچون فقه و کلام و فلسفه و تفسیر و حدیث، در طول هزار سال است.

تا پیش از اکتشافات علوم طبیعی در قرن‌های اخیر، حوزه‌های علمی شیعه، عرصه‌ای برای پرداختن به علوم دیگر نیز به‌شمار می‌رفته، ولی در همه ادوار، محور اصلی بحث و تحقیق در حوزه‌ها، «علم فقه» و پس از آن با فاصله‌ای، «کلام و فلسفه و حدیث» بوده است.

پیشرفت تدریجی علم فقه در طول این دوره طولانی، از زمان شیخ طوسی تا عصر محقق حلی و از آنجا تا شهید از آنجا تا محقق اردبیلی و از آنجا تا شیخ انصاری و تا دوران کنونی برای اهل فن محسوس است. معیار در پیشرفت فقه، افزودن به داشته‌ها یعنی تولیدات علمی فاخر و تقای سطح علم و یافته‌های جدید است، ولی امروز با نگاه به تحولات سریع و شدید فکری و عملی در دوران‌های معاصر، مخصوصاً در سده اخیر، انتظاراتی بیش از این را در زمینه پیشرفت علمی حوزه باید مورد توجه قرار داد.

بقیه در صفحه ۶

حفظ جان خود از سحرگاه به زوایایی در بیرون شهر پناه می‌بردند و به درس و بحث می‌پرداختند و شبانگاه به حجره‌های تاریک در مدرسه‌ها بازمی‌گشتند، در چهار دهه پس از آن، کلونی شد که شعله‌های مبارزه با دودمان خبیث رضاخان را به سراسر ایران می‌فرستاد و دل‌های افسرده و ناامید را برمی‌افروخت و جوانان منزوی را به میانه میدان می‌کشاند.

برکات حوزه علمیه قم

از رسیدن به قله علمی تا ایجاد جمهوری اسلامی

و همین حوزه بود که چندی پس از درگذشت مؤسسش با قدوم مرجع عظیم‌الشان، آیت‌الله بروجردی، قله علمی و تحقیقی و تبلیغی تشیع در سراسر جهان شد و سرانجام همین حوزه بود که در کمتر از شش دهه، قدرت معنوی و وجهه مردمی خود را به آنجا رساند که توانست رژیم خائن و فاسد و فاسق پادشاهی را به دست مردم ریشه‌کن کند و پس از قرن‌ها، اسلام را در جایگاه حاکمیت سیاسی کشوری بزرگ و با فرهنگ و دارای همه‌گونه استعداد بنشاند.

متخرج همین حوزه پربرکت بود که ایران را الگوی اسلام‌خواهی در جهان اسلام، بلکه پیشرو دین‌گرایی در سراسر جهان ساخت، با خطاب پیامبرانه او خون بر شمشیر پیروز شد، با تدبیر او جمهوری اسلامی متولد شد، با شجاعت و توکل او ملت ایران در برابر تهدیدها سینه سپر کرد و بر بسیاری فائق آمد و امروز با درس‌ها و مواردی که در بسیاری از ابعاد

متخرج همین حوزه پربرکت بود که ایران را الگوی اسلام‌خواهی در جهان اسلام، بلکه پیشرو دین‌گرایی در سراسر جهان ساخت، با خطاب پیامبرانه او خون بر شمشیر پیروز شد، با تدبیر او جمهوری اسلامی متولد شد، با شجاعت و توکل او ملت ایران در برابر تهدیدها سینه سپر کرد و بر بسیاری فائق آمد و امروز با درس‌ها و مواردی که در بسیاری از ابعاد درمی‌نوردد و پیش می‌رود

هنر تشکیل حوزه علمیه قم توسط آیت‌الله حائری

یا تکیه بر تجربیات گذشته

قم در هنگام ورود آیت‌الله حائری از علمای بزرگ خالی نبود، بزرگانی چون آیات‌الله میرزا محمد ارباب و شیخ ابوالقاسم کبیر و تعدادی دیگر در این شهر می‌زیستند، ولی هنر بزرگ تشکیل حوزه علمیه، یعنی پرورشگاه علم و عالم و دین و دین با همه ظرافت‌ها و تدبیرهایش فقط از شخصیت مؤیدی چون آیت‌الله حاج شیخ عبدالکریم حائری (اعلی‌الله‌مقامه‌فی‌الجنان) برمی‌آمد. تجربه هشت‌ساله تشکیل و اداره حوزه علمیه پرونق در اراک و سال‌ها پیش از آن، معاشرت نزدیک با رهبر بزرگ شیعه، میرزای شیرازی در سامرا و ملاحظه تدابیر ایشان در تشکیل و اداره حوزه علمیه آن شهر، به او رهنمایی می‌دادند و درایت و شجاعت و انگیزه و امید در او، وی را در این راه دشوار به پیش می‌بردند.

ماندگاری و رشد حوزه علمیه قم

یا پایداری آیت‌الله حائری

حوزه در سال‌های آغازین با پایداری مخلصانه و متوکلاته او از زیر تیغ آخته رضاخانی که برای محو نشانه‌ها و پایه‌های دین، به صغیر و کبیر رحم نمی‌کرد، به سلامت جُست، ستمگر خبیث نبود شد و حوزه‌ای که سال‌ها زیر فشار حداکثری او بود، ماند و رشد کرد و از آن، خورشیدی چون حضرت روح‌الله سر بر آورد. حوزه علمیه‌ای که یک روز تلاشی برای

حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، رهبر معظم انقلاب اسلامی در پیامی به مناسبت یکصدمین سالگرد باز تأسیس حوزه علمیه قم، بر جایگاه ممتاز و پیشرو این حوزه در جهان اسلام تأکید کردند. این پیام با عنوان «حوزه پیشرو و سرآمد» روز گذشته از سوی آیت‌الله اعرافی، مدیر حوزه‌های علمیه در همایش بین‌المللی با همین عنوان قرائت شد. متن کامل پیام ایشان به شرح زیر است:

بسم الله الرحمن الرحيم
والحمد لله رب العالمین و افضل الصلاه و السلام علی سیدنا محمدالمصطفی و آله الطاهرین سیما بقیه‌الله فی العالمین

«حوزه علمیه قم» پدیده‌ای بی‌نظیر در میانه حوادثی سهمگین

برآمدن حوزه مبارک قم در طلیعه قرن چهاردهم هجری شمسی، پدیده‌ای بی‌نظیر بود که در میانه حوادثی بزرگ و سهمگین رخ داد؛ حوادثی که فضای منطقه غرب آسیا را تیره‌وتار و زندگی ملت‌های آن را دستخوش آشفتگی و تباهی کرده بود.

«دولت‌های استعماری»

منشأ مرآت گسترده در منطقه غرب آسیا

منشأ و علت این مرآت گسترده و دیرپا، دخالت‌های دول استعماری و فاتحان جنگ جهانی اول بود که با هدف تصرف و تسلط بر این جغرافیای حساس و سرشار از منابع زیرزمینی، از همه ابزارها استفاده کردند و با نیروی نظامی، با طراحی‌های سیاسی، با رشوه و استفاده کثرتکاران داخلی با ابزارهای تبلیغاتی و فرهنگی و با هر وسیله ممکن دیگر، توانستند هدف‌های خود را تحقق ببخشند. در عراق، یک حکومت انگلیسی و سپس یک دولت پادشاهی دست‌نشانده بر سر کار آوردند. در منطقه شامات، از سویی انگلیس و از سویی فرانسه، تصرفات استعماری خود را با ایجاد نظام طائفی در بخشی و حکومت خاندان دست‌نشانده انگلیس در بخشی دیگر و ایجاد اختناق و فشار بر مردم به خصوص مسلمانان و علمای دینی در سراسر آن گسترش دادند. در ایران، یک قزاق بی‌رحم و طماع و بی‌شخصیت را به تدریج بر کشیده و به صدارت و سپس پادشاهی رساندند. در فلسطین، کوچ تدریجی عوامل صهیونی و تسلیح آنها را آغاز و با حرکتی آرام، زمینه را برای ایجاد غده سراطانی در قلب دنیای اسلام آماده کردند. هر جا - چه در عراق و چه در شام و فلسطین و چه در ایران - مقاومتی در برابر نقشه‌های گام‌به‌گام آنها وجود داشت، سرکوب کردند و در برخی شهرها همچون نجف کاز را به دستگیری دسته‌جمعی علما و حتی به تبعید اهانت‌آمیز مراجع بزرگی همچون میرزای نائینی و سیدابوالحسن اصفهانی و شیخ مهدی خالصی رساندند و برای دستگیری مردان مجاهد، تفحص خانه‌ها را به انداختند. ملت‌ها دهشت‌زده و سرگشته و افق‌ها تاریک و نومیدکننده شدند. در ایران، مجاهدان کابل، تبریز و مشهد را به خاک‌وخون کشیدند و مبارزان قرار دادهای خائنانه در رأس امور قرار گرفتند.

«حوزه علمیه قم»

نهایی مبارک در زمانه‌ای ناسازگار

در میانه چنین حوادث تلخ و چنین شب‌بی‌فروغی بود که ستاره قم طلوع کرد. دست قدرت الهی، قفقیه بزرگ و پرهیزگار و معرب را برانگیخت تا با هجرت به قم، حوزه مدرس و تعطیل‌شده را دوباره جان بخشد و نهالی تازه و مبارک در سنگلاخ آن زمانه ناسازگار، در مجاورت حرم دخت مطهر حضرت موسی بن جعفر (ع) و در آن زمین مستعد بنشاند.